

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE PROCEDURAL FORM OF CIVIL JUDICIARY

Перунова О.М., к.ю.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В даній статті був проведений загальний аналіз характеристики процесуальної форми цивільного судочинства та її основних складників.

Процесуальна форма – це зовнішнє вираження кожної цивільної справи, яка розглядається судом з застосуванням свого тільки йому притаманному змісту з застосуванням законодавства та внутрішнім судженням суду.

Вона є певною гарантією українського процесуального законодавства, яка пов'язана з юридичною технікою оформлення, прийняття, ведення та винесення судового рішення, як основного процесуального акта-документа.

Суд (суддя) у порядку цивільного судочинства розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають у цивільних правовідносинах і вони розглядаються згідно Українського законодавства, яке передбачає велику уланку етапів, а саме: це прийняття позовної заяви до судового розгляду; провадження у справі до судового розгляду; сам судовий розгляд; винесення судового рішення; апеляційне провадження; касаційне провадження; провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами; процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів і т.і.

Процесуальна форма цивільного судочинства на сьогодні має велику кількість різних за своєю структурою та функціональним призначенням процесуальних актів-документів – це документи у стадії відкриття цивільної справи; документи у стадії провадження у справі до судового розгляду; документи у стадії судового розгляду і вирішення справи в судовому засіданні; документи у стадії апеляційного оскарження і перевірки рішень суду першої інстанції; документи в стадії перегляду рішень, ухвал, що набрали законної сили, у зв'язку з винятковими та нововиявленими обставинами; документ у стадії виконання судових актів.

Дотримання процесуальної форми є суттєвою гарантією встановлення істини, важливою гарантією реалізації законності і обґрунтованості винесеного судового рішення, додержання судового процесуального діловодства веде до вірного, правильного оформлення цивільної справи, що свідчить про стабільність та вірно застосовану юридичну техніку при оформленні справи.

Ключові слова: правосуддя, процесуальна форма, процесуальний зміст, цивільне судочинство, процесуальний акт-документ, поняття документування, стадія цивільного процесу, матеріальне і процесуальне право, юридична техніка.

This article provides a general analysis of the characteristics of the procedural form of civil proceedings and its main components.

Procedural form is the external expression of every civil case, which is considered by the court with the application of its own unique content with the application of the law and the internal judgment of the court.

It is a guarantee of Ukrainian procedural law, which is related to the legal technique of registration, adoption, maintenance and issuance of a court decision, as the main procedural act-document.

The court (judge) in civil proceedings considers cases of protection of violated, unrecognized or disputed rights, freedoms or interests arising in civil law and they are considered in accordance with Ukrainian law, which provides for a large number of stages, namely: acceptance of a statement of claim consideration; proceedings in the case before the trial; the trial itself; court decision making; appeal proceedings; cassation proceedings; proceedings in connection with newly discovered circumstances; procedural issues related to the execution of court decisions in civil cases and decisions of other bodies, etc.

Procedural form of civil proceedings today has a large number of different in structure and functional purpose of procedural acts-documents – these are documents at the stage of opening a civil case; documents at the stage of proceedings in the case before the trial; documents at the stage of court consideration and resolution of the case in court; documents at the stage of appeal and review of decisions of the court of first instance; documents in the process of reviewing decisions, resolutions that have entered into force in connection with exceptional and newly discovered circumstances; document in the stage of execution of judicial acts.

Observance of the procedural form is an essential guarantee of establishing the truth, an important guarantee of the legality and validity of the court decision, compliance with judicial procedural records leads to the correct, correct civil case, which indicates the stability and correct legal technique in the case.

Key words: justice, procedural form, procedural content, civil proceedings, procedural act-document, concept of documentation, stage of civil process, substantive and procedural law, legal technique.

Аналіз і тенденції розвитку цивільного законодавства України дають змогу характеризувати його останнім часом, як дуже складну структуру застосування послідовності і системи дій суб'єктів розгляду справи, які направлені за допомогою норм цивільно – процесуального права на реалізацію та вирішення спірних питань відносно матеріального і процесуального права у веденні цього спору.

Сьогодні можливо говорити о вже сформульованому, складному понятті реалізації цього права та застосування багатой кількості складових, які притаманні поняттю загальної процесуальної форми цивільного судочинства.

Це перш за все послідовність процесуальних дій учасниками процесу, які зазначені у нормах ЦПК України, юридичне обґрунтування (докази, елементи доказування), які застосовуються та приймаються як важлива частина оформлення цивільної справи та її розгляду у залі судового засідання, безперечно, це вірне, правильне оформлення процесуальних актів-документів з цивільної справи

з додержанням використання національного законодавства, державної мови.

Процесуальна форма – це зовнішнє вираження кожної цивільної справи, яка розглядається судом з застосуванням свого тільки йому притаманному змісту з застосуванням законодавства та внутрішнім судженням суду.

Процесуальна форма – явище фактичного порядку, вона належить саме відповідній формі [1, с. 14].

Отже, вона є певною гарантією українського процесуального законодавства, яка пов'язана з юридичною технікою оформлення, прийняття, ведення та винесення судового рішення, як основного процесуального акта-документа.

Планування роботи в судах на відміну від інших органів державної влади має свою специфіку, яка пов'язана із процесуальним статутом цього органу. Згідно ст. 5 ЦПК України, він зобов'язаний поважати честь і гідність усіх учасників цивільного процесу і здійснювати правосуддя

на засадах їх рівності перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак [2, с. 9].

Суд (суддя) у порядку цивільного судочинства розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають у цивільних правовідносинах і вони розглядаються згідно Українського законодавства, яке передбачає велику уланку етапів, а саме: це прийняття позовної заяви до судового розгляду; провадження у справі до судового розгляду; сам судовий розгляд; винесення судового рішення; апеляційне провадження; касаційне провадження; провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами; процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів і т.і.

У впродовж всього етапу розгляду справи суд складає та приймає велику купу документів, що у майбутньому набувають статус «процесуальних», за допомогою використання них, забезпечується вірний, логічний хід процесу, належне оформлення, зберігання, обґрунтування, правомірна видача, законна сила цих актів-документів.

Так, наприклад при прийомі цивільної справи, судом застосовуються такі процесуальні акти – документи, у такій послідовності:

- бланк опису документів (чисті аркуші для провадження опису, розпочатого на другій сторінці обкладинки);
- документи, що підтверджують сплату збору та оплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи (якщо такі проводилися);
- позовна заява (первинна позовна заява у разі, якщо позовну заяву було залишено без розгляду і недоліки щодо форм і чи змісту позовної заяви позивачем (заявником) усунуто);
 - конверт у якому надійшла позовна заява;
 - якщо позовну заяву було залишено без руху і недоліки пози вачем усунуто, – ухвала про залишення позовної заяви без руху та документи, надані позивачем (заявником), скаргником (крім документів, що підтверджують сплату державного мита, а також позовної заяви, що надійшла в порядку усунення недоліків);
 - супровідний лист про відправлення копії ухвали про залишення позовної заяви без руху;
 - позовна заява, яка надійшла в порядку усунення недоліків (у разі, якщо позовну заяву було залишено без руху і недоліки щодо форми чи змісту позовної заяви позивачем (заявником) усунуто);
 - документи додані до позовної заяви;
 - конверт, у яком у надійшла позовна заява;
 - ухвала про відкриття провадження у справі;
 - заяви про забезпечення позову чи доказів, ухвали суду, винесені за результатами розгляду заяв про забезпечення позову;
 - документи і матеріали, що надійшли до суду в стадії підготовки справи до судового розгляду;
 - розписки про одержання сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, судових повісток про розгляд справи (судових повісток про виклик у судове засідання);
 - інше листування (у хронологічному порядку).

І це ми тільки зазначили початковий етап прийняття цивільної справи судом до розгляду, а ще є інша велика купа документів, які сприяють фіксуванню юридичних фактів з застосуванням певної юридичної техніки оформлення та фіксація цивільного процесу технічними засобами.

Ці стадії судочинства замішані на циклічності застосування принципів цивільного процесу, а саме: рівність учасників процесу перед законом і судом; принцип поед-

нання одноособового і колегіального розгляду і вирішення цивільних справ; незалежність суддів і підпорядкованість їх тільки законові; державна мова судочинства; гласність судового розгляду; принцип законності; принцип судової (законної) істини; принцип доступності судового захисту; принцип усності; принцип безпосередності; принцип диспозитивності; принцип змагальності; принцип процесуальної рівноправності сторін.

Безперечно, усі ці принципи є важливими для реалізації права захисту у цивільному судочинстві, особливо слід у даному випадку зробити зауваження на принцип усності, вважається, що він впливає на усну форму спілкування суду з учасниками суду з учасниками процесу, повідомлення суду про обставини, що мають значення при розгляді і вирішенні справи. Зміст принципу усності полягає в усній формі спілкування суду з учасниками процесу, це проявляє себе у змісті процесуальної форми судочинства, тобто він оговорюється перш ніж бути зафіксованим на матеріальному носії, який може використовуватися в суді, це аудіо і відеозапис, а також ведення протоколу судового засідання та реалізація права обговорення учасниками судового процесу у процесуальних акта-документах.

Тому, вважаємо за потрібне додати у цивільне законодавство, положення які б характеризували процесуальну форму з точки зору матеріального права, оскільки застосовують у собі форму юридичного факту, значення якого для суду має значення для вирішення справи і є вже обговорюваними на слуханні судового процесу, а саме: «принцип письмовості» та «принцип фіксування цивільного судочинства технічними засобами».

Учасники судового розгляду на будь-якому етапі вирішення справи можуть ознайомитися з матеріалами справи та внести свої зауваження, принцип письмовості є такою складовою у загальній процесуальній формі справи, що дає змогу оцінити судову діяльність суду і відносини, які виникають із цієї діяльності. Він характеризує не тільки зовнішнє вираження викладення справи а і внутрішній зміст її.

«Здійснення правосуддя у процесуальній формі найбільш повно гарантує захист прав громадян і організацій. Діяльність суду у судовому дотриманні з нормами процесуального права сприяє вірному вирішенню справи, встановленню об'єктивної істини у справі і ухваленню законних і обґрунтованих рішень. Процесуальна форма, як сукупність правил, встановлених чи санкціонованих законом, характерна і притаманна лише державній діяльності по здійсненню правосуддя. Законодавче закріплення правил, які регулюють порядок тієї чи іншої діяльності, припускає стабільність цих прав на певний проміжок часу» [3, с. 25].

Таким чином принцип письмовості підкреслить важливість засування норм цивільного процесуального законодавства, а також охарактеризує значимість фіксування дій розгляду справи на папері, оформлення повинно бути законним та обґрунтованим, повинно відповідати нормам права за формою, змістом і призначенням, адже на основі них суд апеляційної та касаційної інстанції перевіряють законність та обґрунтованість розгляду цивільної справи.

Згідно ст. 197 ЦПК України: «Суд під час розгляду справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду. У разі неявки в судове засідання всіх осіб, які беруть участь у справі, чи в разі якщо відповідно до положень цього Кодексу розгляд справи здійснюється судом за відсутності осіб, які беруть участь у справі, фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється» [2, с. 91].

Вважаю, що фіксування засідання технічними засобами слід також віднести до принципів цивільного судочинства, оскільки воно є одним із важливіших процесуальних дій суду і є одним із головних обов'язків суду, це розгляд та вирішення цивільного спору по суті. Фіксування дозволяє відобразити повноту й об'єктивність даних про хід розгляду цивільної справи, а також необхідна як показує час для справедливого здійснення правосуддя, захисту прав та законних інтересів громадян та організацій.

Змога реалізації цих принципів в понятті документування, технічному оформленні, дає змогу забезпечити контроль вищестоящим судом за додержанням усієї процесуальної форми та процесуальних дій нижчестоящих судів у довірі розгляду ними цивільних справ.

Слід зробити зауваження на те, що процес документування у процесуальній формі – це гарантія встановлення істини, важлива гарантія законності і обґрунтованості, реалізація самої стадійності руху цивільного судочинства, гарантія забезпечення прав і законних інтересів громадян, які беруть участь у справі, гарантія законності і обґрунтованості усіх рішень, які приймаються компетентними органами.

Процесуальна форма цивільного судочинства на сьогодні має велику кількість різних за своєю структурою та функціональним призначенням процесуальних актів-документів – це документи у стадії відкриття цивільної справи; документи у стадії провадження у справі до судового розгляду; документи у стадії судового розгляду і вирішення справи в судовому засіданні; документи у стадії апеляційного оскарження і перевірки рішень суду першої інстанції; документи у стадії перегляду рішень, ухвал, що набрали законної сили, у зв'язку з винятковими та нововиявленими обставинами; документ у стадії виконання судових актів.

Документування, технічне чи письмове, має на меті закріплення усіх дій, які виконані в судовому засіданні саме в усній формі, бо процесуальна усність без її фіксування не має можливості в такій формі абстрагуватись, накопичуватись та зберігатись впродовж тривалого часу. Це дозволяє забезпечити контроль вищим судом за додержанням усієї процесуальної форми та процесуальних дій судів нижчого рівня у ході розгляду ними цивільних справ [3, с. 10].

Отже, всі ці процесуальні акти-документи мають свою структуру і процесуальну форму викладення, де зміст буде притаманний конкретній цивільній справі.

Сутність кожного процесуального акта можливо зрозуміти лише розглядаючи в єдності процесуальної форми та його фактичний і правовий зміст. Єдність змісту і форми обумовлюють діалектичний зв'язок правових якостей акта-документа [4, с. 8].

Таким чином, документування та фіксування цивільного процесу є невідривною частиною загальної процесуальної форми, без якої вона не може існувати та реалізувати процесуальні права учасників справи. Юридична техніка викладення документа базується на його певній юридичній силі, яка надається законодавством України та судовим діловодством оформлення цього матеріалу зі справи. Від ступеня процесуального значення, складності документа залежить ступінь його важливості для вирішення цивільної справи. Так, формулювання позовної заяви є вищим проявом інтелектуальної діяльності позивача, де письмова форма надає йому чіткість відповідного характеру, дозволяє індивідувати позовну заяву шляхом зазначення предмета, підстави та суб'єктів правового спору. Це в свою чергу забезпечує прийняття суддею заяви та відкриття ним провадження у справі. А додержання процесуальної форми і змісту апеляційної скарги є однією з обов'язкових вимог цивільно-процесуального законодавства, що забезпечує подальший розгляд справи судом другої інстанції і т.і.

Вважаю, що судове діловодство повною мірою розкриває не тільки розумовий, інтелектуальний процес суду та учасників цивільного процесу, що певною мірою впливає на процесуальну форму саме конкретної справи з її складовими та специфічними прийомами оформлення, процесуальних актів-документів та ведення самого цивільного судочинства. Звичайно для суду – це певна професійна підготовка, причому вона повинна бути високого рівня з бездоганим знанням законів та норм права. Висока якість розгляду справи, її вирішення залежить перш за все від відпрацьованості процесуального матеріалу зі справи. Винесення судового рішення повинно бути засновано на досконалому вивченні процесуального змісту та «чистому» процесуальному оформленню цивільної справи, що в свою чергу не вплине у майбутньому на перегляд її у вищому суді.

Наступним, і дуже важливим елементом для процесуальної форми вважаю поняття доказування, тому, що це все ж таки складна процесуальна діяльність суду і інших учасників цивільного процесу, яка спрямована на встановлення істини і вирішення справи по суті.

Юридичні факти, які пред'являються суду, як головному учаснику процесу зі специфічними функціональними обов'язками у майбутньому з'ясує направленість ведення справи і достатність застосування доказів у справі та повинна вказувати на законність і обґрунтованість судової постанови.

Згідно ст. 229 ЦПК України, суд під час розгляду справи повинен безпосередньо дослідити докази у справі: ознайомитися з письмовими та електронними доказами, висновками експертів, поясненнями учасників справи, викладеними в заявах по суті справи, показаннями свідків, оглянути речові докази [2, с. 264].

Отже, процес реалізації доказової бази, пізнання відбувається при розгляді цивільної справи у рамках процесуальної форми та її документального оформлення.

Докази уявляють частину категорії без якої неможливо говорити про розгляд взагалі, вони представляють юридичну цінність і якщо фіксуються в матеріалах справи, то стають самі процесуальними, такі, що мають значення для реалізації права справедливого розгляду справи. Визначення такої значимості, процесуальності ділить ці докази на сучасні способи їх збору та застосування на різних стадіях цивільного процесу. І ця інформація стає «процесуальною», яка має значення для загальної процесуальної форми даного спору.

Зазначимо, що зміст доказування у процесуальній формі цивільного судочинства уявляє собою процесуальні дії усіх суб'єктів цивільного процесу і конкретно кожного згідно їх правового статусу у суді. Процес, оформлення доказування впливає на кінцевий результат зі справи, процесуальна форма приймає особливу структуру викладення процесуального, правового матеріалу.

Таким чином, значення юридичних фактів реалізується у характері породження конкретних процесуальних правовідносин та виглядають у вигляді юридичного складу – це матеріально – правовий характер і матеріально – охоронюване правовідношення. Фіксація цієї правової інформації за допомогою суду стає процесуальною і має офіційний характер, а отже реалізується у вигляді оформлення процесуальних дій, процесуальної форми. Доказування сприяє логічності ходу судового процесу, оформленню процесуальних дій учасників судового процесу, а тобто виконує головне завдання судочинства – це досягнення об'єктивної істини.

При огляді загальної процесуальної форми цивільного судочинства слід приділити увагу судовому розгляду справи, оскільки вважаємо її однією з найважливіших стадій цивільного процесу. Винесене судове рішення або постанова без законного оформлення, вивчення змісту справи, юридичних фактів, процесуальних актів-документів, принципів цивільного права – веде к порушенню

самої процесуальної форми, а тобто ми не можемо говорити про законність та обґрунтованість рішення суду, що приймаються.

Судовий розгляд, також як і усі інші стадії цивільного процесу засновані на нормах права, які регулюють хід цього спору. Чим характерна ця стадія, тим, що саме судові засідання уявляє процесуальну форму ведення, фіксації, допит свідків, експертів, добича доказів, оформлення процесуального ходу цієї справи. Тому, недодержання хоча б одного з цих складових веде до порушення самої форми та змісту цивільної справи.

На наш погляд, велике значення на цьому етапі складають процесуальні дії учасників судового розгляду, але всі вони повинні бути упорядковані та фіксовані нормативно у цивільному законодавстві, де суд грає специфічну роль пізнання змісту спору.

Вважаю, що на цьому етапі знаходять своє вираження велика кипа принципів права, які ми розглядали попереду і основними є перш за все принцип усності, письменності, фіксування цивільного процесу. Порушення цих принципів на нашу думку, веде до порушення самої процесуальної форми цивільного судочинства, оскільки велику кількість процесуальних дій первісно суддя – головуючий здійснює завдяки принципу усності, а саме завдяки йому здійснюється спілкування учасників процесу, тим самим реалізується принцип публічності спору, волевиявлення суб'єктів процесуальних відносин.

Доводяться до відома суду основні юридичні факти, докази, а також може здійснюватися саме доказування за допомогою виявлення істини у залі судового засідання, це дає змогу провести аргументований аналіз процесуального змісту справи. Причому суддя вимагає від сторін надання необхідних доказів. Він пропонує сторонам надати докази, які вони мають, до дня судового розгляду справи; вирішує питання про виклик свідків у судові засідання; за вимогою сторін витребує від громадян і установ письмові та речові докази або видає особам, які беруть участь у справі, запиту на отримання доказів на подання в суді; призначає експертизу та експертів для проведення; дає відповідні доручення щодо збирання доказів відповідному суду, де ці процесуальні дії слід провести.

Таким чином, усі процесуальні дії, які чинять учасники правового конфлікту потребують свого процесуального оформлення, у вигляді документування та фіксування технічними засобами – це простота та адаптованість ознайомлення з процесуальними діями суб'єктів цивільних процесуальних відносин.

Судовий розгляд цивільних справ здійснюється в суворому порядку дій, які зазначені у ЦПК України: це підготовка частина; розгляд справи по суті; судові дебати; постановлення та оголошення рішення.

Вважаю, що судовий розгляд є – основною центральною стадією цивільного судочинства, де дуже яскраво, та з застосуванням практичних, законодавчих знань судді – головуючого, суддів, учасників судового спору зазначається та реалізується сама загальна процесуальна форма процесу. Ця стадія з огляду на її оформлення ставить багато цілей реалізації правових приписів закону, оформлення, специфічних дій і все це раді одного – винесення

законного і обґрунтованого рішення. Цей процесуальний акт – документ може бути постановлено тільки суддею або суддями, які входили до складу суду в цій справі, за суворого додержання таємниці нарадчої кімнати.

Таким чином, слід зазначити, що загальна процесуальна форма уявляє собою дуже складну, правову структуру з різними правовими прийомами та засобами реалізації процесуального права у цивільному судочинстві. Цей огляд лише дав можливість приблизитись до розуміння такої правової характеристики. Аналіз загальної процесуальної форми свідчить про необхідність використання цього поняття, яке реалізується на різних стадіях цивільного процесу і не може існувати без стадійності і руху розгляду правового спору. Формат послідовності розгляду справи, суворе дотримання законодавчої бази України, юридичне обґрунтування з боку учасників процесуальної справи, кваліфіковане оформлення, укладення цивільно-процесуальних актів-документів, фіксування судового процесу за допомогою технічних засобів забезпечують стабільність процесуальної форми.

Кожний учасник прагне ефективного досягнення результату конфлікту і має свою зацікавленість у вирішенні своїх процесуальних питань, яка реалізується в діях, які несуть юридичне значення для вирішення справи.

Вважаю, що:

- по-перше, гарантом реалізації вилучення законного і обґрунтованого рішення – є процесуальна форма цивільного судочинства, без якої сам процес не є можливим;

- по-друге, загальна процесуальна форма цивільних спорів відповідає нормам цивільного законодавства, але зміст безперечно засновується на багатоманітності, юридичних доказах, учасниках цивільного процесу певного конфлікту, тому і процесуальний зміст спору є різним;

- по-третє, процесуальна форма є унікальною за своїм значенням, оскільки дії учасників процесу впливають на хід і розгляд цивільної справи;

- по-четверте, процесуальна форма міститься у вигляді системності реалізації правових дій, а слід і сама є процесуальною системою зазначеною у законодавстві (стадійність);

- по-п'яте, процесуальна форма характеризується процесуальними актами-документами притаманними для кожної стадії цивільного процесу;

- по-шосте, процесуальна форма характеризується принципами цивільного судочинства, які застосовуються і реалізуються на практиці судами (принцип усності, безпосередності, гласності, диспозитивності і т.і);

- по-сьоме, процесуальна форма характеризується юридичними фактами, доказами, які використовуються учасниками судового розгляду і фіксуються у судовій справі.

Таким чином, дотримання процесуальної форми є суттєвою гарантією встановлення істини, важливою гарантією реалізації законності і обґрунтованості винесеного судового рішення, додержання судового процесуального діловодства веде до вірного, правильного оформлення цивільної справи, що свідчить про стабільність та вірно застосовану юридичну техніку при оформленні справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правовые формы деятельности в общественном государстве / за ред. професс. В.М. Горшенёва Х. : 1985. 82 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: станом на 3 вересня 2021 року. Харків : Право, 2021. 220 с.
3. Чечина Н.А. Норма права и судебное решение. Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1961. 78 с.
4. Толочко А.Н. Судебный приговор и его мотивировка. Киев : Укрвузполиграф, 1991. 81 с.